

MÉRLEG

BARACSKAI ANDRÁS–SOMOGYI
MÁTYÁS–VARGA ZSUZSANNA

A DERGHI ÉS KARCSAI SOMOGYI CSALÁD TÖRTÉNETE

UNIVERSITAS-GYŐR NONPROFIT KFT.
GYŐR, 2015.

A családtörténet mindig is egy kicsit mostohagyermeknek számított a történettudományon belül. A mellőzöttség okai természetesen sokrétűek lehetnek, így azok boncolgatásától is el kell tekintenünk ezúttal. Ellenben, ha nyitottak maradunk a családtörténet irányába, és figyelembe vesszük, hogy jól meghatározott célkitűzések mellett ebben a műfajban is születhetnek színvonalas munkák, akkor érdemes időnként kézbe vennünk az olyan köteteket is, mint amilyen a derghi és karcsai Somogyi család történetét bemutató monográfia.

A fentiek figyelembe vételével a kemény táblás, színvonalas kivitelezésű kötet egyben hiánypótlónak is nevezhető, mivel ezúttal egy egykor a középnemesi réteghez tartozó famíliát vettek górcső alá a szerzők. Így a részben családtagok, részben pedig – *Baracscai András* levéltáros személyében – szakember által írt munka egy olyan társadalmi csoport belső viszonyaiba enged bepillantást, amelynek olykor felemelő, máskor tragikus vagy éppen idealizált világával még a családtörténeti szakirodalmon belül is csak kevés munka foglalkozik. Egy család századokon átívelő történetének megírása természetesen jóformán áthidalhatatlan nehézségek elé állítaná az erre vállalkozókat, így a szerzők ebben az esetben is próbálták lehatárolni az általuk vállalt feladatot: a monográfia elsősorban a família győri ágának történetére koncentrál, és az oldalágak történetéből csupán néhány fontosabb epizódot kíván felvillantani (7). Bár az Előszóban az alkotók jelzik, hogy a kötet a „*mikro történetírás stílusában*” is hozzá kívánnak járulni a múlt egy kis szeletének feltáráshoz (7.), érdemes azonban megjegyezni, hogy – mint manapság már a legtöbb történetírói műfaj – a mikrotörténelem művelői sem pusztán egy eseménysor, jelen esetben a családi história kiemelt részeinek pusztá rekonstrukciójára vállalkoznak, hanem a probléma-centrikus megközelítés jegyében próbálják bemutatni kutatásuk tárgyát. Jelen esetben azonban, a más tekintetben elmélyült kutatásokra épülő munka elsősorban a család történetének kronologikus – és nem egy

központi problémakör köré csoportosítható – feldolgozását részesíti előnyben, amelyek keretein belül így is kiváló monográfia került ki a szerzők kezei közül.

A kötetet kézbe véve, már az első átlapozás után feltűnik a közölt oklevél- és iratmásolatok nagy száma (28 db), és a közelebbi szemügyre vételnél szintén kiderül, hogy a fényképen közölt dokumentumok mellett számos, a családdal kapcsolatos irat átírt változata is megtalálható a monográfiában. A közzétett, nagy mennyiségű forrás ugyanakkor nem teszi pusztán csak ezek rendszertelen gyűjteményévé a kötetet, hiszen a szerzők, a dokumentumokat minden esetben körültekintően elemezve próbálták rekonstruálni a család történetét, miközben a vitatott kérdéseknél nem maradt el a fellelhető szakirodalmi álláspontok ismertetése és az önálló állásfoglalás sem. Ebből is következik, hogy a fontosabb forrásokat, például az egykori, családi birtokállományhoz tartozó Egyházkarcsa plébániájának, 1781-es vizitációs jegyzőkönyvét a szerzők több oldalon keresztül elemzik. (18–25.) Az információk sokrétű felhasználására szintén jó példa még annak a 18–19. századi, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában őrzött peranyagnak az alapos feltárása, amelyben az összes addigi, családra vonatkozó dokumentum hiteles másolata is megtalálható.

Az első ismert családtagot, a 16. században élt Somogyi Györgyöt, leszármazottait, illetve a família csallóközi ágát bemutató fejezetek mellett szintén helyet kapnak a kötetben az egykori őst ábrázoló domborműről szóló művészettörténeti- (34–41.) és a család címerét bemutató heraldikai (41–49.) részek. Az előbbiekkal ugyanakkor jól megfér még a birtokolt terület után a családi előnevet adó, csallóközi -karcsa utótagú települések történetének bemutatása, illetve az egyik birtokközpont, Siposkarcsa várkastélyát rekonstruáló leírás is. Mindenképpen a munka javára írandó, hogy a különféle tudományterületek eredményeit jól integrálták a szerzők a kötet szerkezeti felépítésébe. A családi birtokokra, a feltételezett ősökre, illetve az első ismert családtagra vonatkozó két fejezet után következő harmadik és negyedik adja a kötet központi részét, amelyekből egyrészt megismerhetjük a leszármazottakat egészen napjainkig, másrészt pedig a család jelentősebb személyiségeinek fontosabb életeseményeibe nyerhetünk bepillantást. Egyedül a monográfia ötödik fejezetén (Adalékok a Somogyi család történetéhez) érezhető, hogy a szerzők némileg gondban lehettek a végül ide kerülő részek elhelyezése kapcsán. Ebben az esetben, véleményünk szerint a családtagokról készült festmények történetét bemutató pár sor (91.), a Somogyi Antalról (92–94.), valamint Dolnay Bálintról (94–96.) szóló részek ugyanúgy kerülhettek volna a központi fejezetekbe, mint ahogy a nemességigazolásokról (97–103.) vagy a családi Ösztöndíj Alapítványról (103–117.) szóló oldalak is. Ezzel párhuzamosan, az ötödik fejezet második felében szereplő, a família 20. századi történetét felidéző interjú, illetve visszaemlékezések szintén helyet kaphattak volna a kötet végén lévő függelékben, amely egyébként is kizárólag források közlésére vállalkozik.

Egy kiemelkedő jelentőségű problémakörre koncentrálo társadalomtörténeti munka esetében a központi kérdés felvetésének hiányára vonatkozó kritika akár hangsúlyos is lehetne, ebben az esetben azonban a szerzőknek eredetileg sem volt céljuk, hogy bármelyik történetírói nézőpont vagy vitatott kérdés mellett állást foglaljanak művükkel. Így leginkább azt nevezhetjük a munka legfőbb érdemének, hogy a mai családtagok kezdeményezésére és tollából egy olyan kötet született, amely a kutatási mód-

szertan és a hitelesség tekintetében is követendő példát nyújthat azok számára, akik – talán szintén a saját családtól nyert ösztönzésből merítve – színvonalas formában kívánják közzétenni a témában végzett kutatásaik eredményeit. Éppen ezért érdemes lenne akár továbbgondolni is a munkát, és – amennyiben a szerzők vagy a megkezdett utat folytatók tervezik – a következő lépésben a kutatási eredményeket szélesebb köz- és társadalomtörténeti kontextusba ágyazni. Más oldalról azonban a kötettel már enélkül sikerült bizonyítani, hogy akár egy-egy família történetének megírása mögött is állhat komoly és elmélyült kutatómunkával párosuló tudományos szintű igényesség.

Csik Tamás

SZEMÉLYI VÁLTOZÁS A TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR ÉLÉN

Dr. Gyarmati György, aki 2003 óta töltötte be az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára főigazgatói posztját, 2017. március 31-jei hatállyal nyugállományba vonult. Helyére *Dr. Kövér László*, az Országgyűlés elnöke, 2017. április 1-jével **Dr. Cseh Gergő Bendegúzt**, a Történeti Levéltár eddigi főosztályvezetőjét nevezte ki főigazgatónak.

Dr. Cseh Gergő Bendegúz